ISUS CRISTOS - MARELE PREOT AL NOULUI LEGĂMÂNT

Pr. Alois Bulai
Institututl Teologic Romano-Catolic, Iaşi

Scopul acestei prelegeri este acela de a arăta cum i se poate atribui lui Isus din Nazaret, fiul lui David, din tribul lui Iuda, titlul de „preot”, deşi nu face parte din familia preoţească a lui Aaron şi nici din tribul lui Levi, iar în evanghelii cuvântul „preot” nu este aplicat niciodată nici lui Isus şi nici discipolilor săi. Metoda urmată este cea a analizei exegetice. Nu plecăm de la definiţii *a priori* nici de la poziţii stabilite dinainte. Nici nu avem pretenţia de a trata toate problemele. Citim Noul Testament şi ne lăsăm conduşi de text pentru o descoperire progresivă a sensului profund al preoţiei[1]. În Noul Testament găsim trei tipuri de texte referitoare la preoţi şi la preoţie: cele referitoare la preoţii şi marii preoţi evrei, cele care se referă la Isus Cristos, Marele Preot al Noii Alianţe, texte grupate într-o singură lucrare, *Epistola către Evrei,* şi cele în care preoţia le este atribuită creştinilor.[2] În lucrarea de faţă ne vom ocupa numai de primele două tipuri.

Ce spun Evangheliile?

Analizând locurile în care evangheliştii sau Isus însuşi vorbesc despre preoţii evrei, ajungem la o constatare dublă.

---

[1] Cf. Albert VANHOYE, *Prêtres anciens, Prêtre nouveau selon le Nouveau Testament*, Du Seuil, Paris 1980, 11.

[2] *Ibidem,* 9.

Pe de o parte, evangheliile nu manifestă o opoziţie sistematică faţă de preoţii evrei şi recunosc atribuţiile lor: privilegiile preotului şi situaţia lui diferită de cea a poporului (*Lc* 1,5-22: numai preotul poate să intre în sanctuar şi să ofere jertfa de tămâie, poporul poate să se roage afară, iar atunci când el întârzie, nimeni nu îndrăzneşte să intre; îngerul Domnului i se adresează lui, etc.), competenţa preotului de a controla puritatea rituală (*In* 1,19-28), dreptul de a primi ofrandele rituale prescrise de Lege (*Mc* 1,40-45; *Mt* 8,2-4; *Lc*, 5,12-16; cf. *Lev* 13-14); dreptul de a consuma pâinile punerii înainte (*Mc* 2,26; *Mt* 12,4; *Lc* 6,4); dreptul de a încălca prescripţiile legale cu privire la sabat (*Mt* 12,5; cf. *Num* 28,9-10).

Pe de altă parte, evangheliile relativizează rolul lor, refuzând să acorde cultului ritual o importanţă primordială. Exemplificăm. Episodul care urmează îndată revelaţiei pe care o are preotul Zaharia din partea Îngerului Domnului relatează Buna Vestire: nu se petrece într-un loc consacrat, ci într-un cătun izolat şi totuşi nu e mai puţin ales de Domnul; îngerul nu se adresează unui preot, ci unei simple tinere, care se dovedeşte mai dispusă decât preotul să primească cuvântul lui Dumnezeu. Aşadar nu se acordă cultului de la Templu o valoare exclusivă pentru relaţia cu Dumnezeu. Trimiţându-i pe leproşi la preoţi, Isus le recunoaşte competenţa de a primi ofrandele rituale prescrise de Lege. Totuşi, atitudinea lui Isus nu este o supunere pur şi simplu. Atingându-l pe lepros, Isus a încălcat în exterior legea purităţii, dar, în acelaşi timp, realizează intenţia acestei legi pentru că prin gestul său i-a redat leprosului puritatea. Deci Isus se dovedeşte superior Legii care era incapabilă să vindece de lepră, şi superior preotului al cărui rol se limita la constatarea stării leprosului. Mai mult, apreciind atitudinea unui lepros din cei zece, pe care îi trimisese să se arate preotului, care, constatând vindecarea s-a întors la Isus ca să-i mulţumească, lăudându-l pe Dumnezeu (*Lc* 17,11-19), Isus se revelează a fi superior preotului, nu numai în a reda puritatea, ci şi în a pune în relaţie cu Dumnezeu. Şi mai categorică este exprimarea lui Isus atunci când afirmă: „nu aţi citit în Lege că în zi de sâmbătă preoţii încalcă sâmbăta în Templu şi sunt nevinovaţi?” (*Mt* 12,5). Antiteza este puternică: preoţii, *persoane sacre (hiereis),*

în Templu, *locul sacru (hieron),* profanează, adică violează caracterul sacru al *sabatului, timpul sacru.* Şi totul se face conform Legii, sunt nevinovaţi. Vorbind astfel, evanghelia relativizează valoarea sacrului în slujba căruia se află preoţii, respinge noţiunea tradiţională a sacrului, pentru că sacrul trebuie să fie o realitate absolut inviolabilă. Apelând la profetul Osea (6,6): „milă vreau şi nu jertfă", Isus se raportează la sacrificiile rituale săvârşite de preoţi în Templu. Acestui cult sacru Dumnezeu îi preferă milostivirea şi îndurarea. Unei religii formaliste îi preferă atitudinea de deschidere faţă de persoane[3].

Şi mai des evangheliile vorbesc despre marii preoţi (*arhiereis)*[4]. O primă remarcă importantă cu privire la ei este aceea că ei intră în scenă odată cu prima vestire a pătimirii lui Isus, după mărturisirea de credinţă a lui Petru la Cesareea lui Filip. Textul îi prezintă pe marii preoţi ca responsabili de suferinţele lui Isus. Evangheliile arată deci că între marii preoţi şi Isus este o opoziţie puternică, un conflict ireductibil. A doua remarcă pe care trebuie s-o facem este că în acest conflict marii preoţi nu sunt prezentaţi atât ca preoţi, cât mai mult ca autorităţi, apărând aproape întotdeauna în compania bătrânilor şi a cărturarilor sau scribilor. La fel, atunci când se vorbeşte de Marele Preot la singular, niciodată nu apare ca cel care prezidează celebrările cultuale, ci întotdeauna este vorba despre funcţiile sale de autoritate[5].

Elemente de apropiere pentru o cristologie sacerdotală

În această situaţie problema care se punea în faţa primilor creştini este grea: e posibil să găsim în misterul lui Cristos împlinirea preoţiei Vechiului Testament, care a avut o importanţă decisivă în viaţa şi credinţa Israelului?

---

3 Cf. Gottlob SCHRENK, „αρχιερευς", *Grande Lessico del Nuovo Testamento (*=GLNT*)*, IV, Paidea, Brescia 1968, coll.851-853; 855-859. Cf. Albert VANHOYE, *Prêtres...*, 15-21

4 *Hiereus - preot* apare numai de 11 ori (Mt - 3; Mc - 2; Lc - 5; In -1). *Arhiereus - mare preot* apare de 83 de ori (Mt - 25; Mc - 22; Lc - 15; In - 21).

5 La Sfântul Ioan termenul de Mare Preot la singular se raportează mereu la persoane determinate: Anna şi Caiafa (11,49-51; 18,13.19.22. 24). Cf. Albert VANHOYE, *Prêtres...,* 21-30; cf. Gottlob SCHRENK, „αρχιερευς", *GLNT,* IV, coll. 859-883.

Situaţia nu este complet negativă. Era vizibil un anumit raport dintre misterul lui Cristos şi cultul cel vechi. Acest raport se baza în primul rând pe însăşi tradiţia mesianismului regal, care scoate în evidenţă o legătură foarte strânsă între Mesia şi Templu. Profeţia lui Natan era pusă în legătură imediată cu proiectul început de David de a construi o casă pentru Dumnezeu. În numele Domnului, profetul îl anunţă pe David că fiul său va construi casa lui Dumnezeu (*2Sam* 7,1-5.13). Acest aspect al tradiţiei mesianice a fost valorificat de evanghelie. Existenţa lui Isus este pusă în relaţie strânsă cu o ameninţare a distrugerii Templului şi vestirea unei noi construcţii. Sinopticii relatează mai întâi că Isus a prezis distrugerea completă a Templului (hieron) din Ierusalim, ceea ce include şi distrugerea sanctuarului propriu-zis (naosul) (*Mt* 24,1-2; *Mc* 13,1-2; *Lc* 21,5-6).

Un text din sfântul Luca, ce extinde aceeaşi prezicere la tot oraşul sfânt, descoperă cauza profundă a acestui cataclism: Ierusalimul n-a recunoscut timpul în care a fost vizitat. Cu alte cuvinte, n-a primit cum se cuvenea persoana şi predica lui Isus (*Lc* 19,41-44; cf. 1,68-78; 7-16). Aşadar este afirmată o legătură strânsă între soarta lui Isus şi distrugerea Templului. Aceeaşi temă reapare cu insistenţă în relatarea Pătimirii. Atunci când Isus apare în faţa Sinedriului, singura acuzaţie care i se aduce în mod explicit este aceea că ar fi proiectat distrugerea sanctuarului: „Noi l-am auzit pe acesta spunând: Eu voi distruge acest sanctuar (naos) făcut de mâini de om...” (*Mc* 14,58; *Mt* 26,61; *Fap* 6,14). Acuzaţia este prezentată de evanghelişti ca o falsă mărturie şi de fapt nu găsim nicăieri că Isus ar fi spus: „Eu voi distruge...” dar sub forma acestei false mărturii este uşor de recunoscut exprimarea unui dat exact care este evocat din nou în *Mc* 15,29.37-39; *Mt* 27,40.51-54 şi comportă un dublu aspect. Nu este vorba numai de distrugere, ci mai ales de o nouă construcţie „în trei zile”. Isus va construi „un sanctuar nefăcut de mâini de om”. Aluzia la înviere este transparentă. Distrugerea sanctuarului vechi pune capăt preoţiei ebraice întrucât sanctuarul era edificiul în care preoţii şi marele preot evreu săvârşeau cultul ritual prescris de Legea lui Moise. Construirea unui nou sanctuar este legată în mod normal de înlocuirea cu o nouă preoţie. Însă evangheliştii sinoptici nu exprimă

această consecinţă. Sfântul Ioan face şi el această legătură citând un cuvânt al lui Isus: „distrugeţi acest Templu şi eu îl voi ridica din nou în trei zile” (*In* 2,19), precizând că acest cuvânt se referea la „Templul trupului său” (*In* 2,21). Această temă a unui templu nou şi a unui cult nou revine de mai multe ori în Evanghelia după sfântul Ioan (*In* 4,20-24; 7,37-39; 11,48; 14,1-3; 17,24).

O altă tradiţie evanghelică merge şi mai departe. Ea sugerează un raport între moartea lui Isus şi un rit sacrifical. Este vorba despre relatarea Cinei de pe urmă, care a fost transmisă atât de sfântul Paul cât şi de cei trei sinoptici (*1 Cor* 11,23-25; *Mt* 26,26-29; *Mc* 14,22-25; *Lc* 22,19). Gesturile lui Isus, care îl binecuvântează pe Dumnezeu pentru pâine şi pentru vin, frânge pâinea şi transmite cupa cu vin, nu constituie în ele însele un sacrificiu ritual, ci aparţin desfăşurării normale a unei cine. Valoarea nouă pe care Isus o conferă acestor gesturi tradiţionale nu este sacrificală. A-şi dărui trupul şi a-şi vărsa sângele pentru a salva pe alţii nu este un sacrificiu ritual ci un act de dăruire eroică. Totuşi, între cuvintele lui Isus, una dintre expresii poartă în sine un sens sacrifical de netăgăduit pentru că uneşte sângele cu Alianţa, Legământul. Apare astfel evidentă apropierea de cuvântul lui Moise atunci când săvârşea sacrificiul de pe muntele Sinai pentru a sigila Alianţa-Legământul dintre poporul israelit şi Iahve: „Iată, zice Moise, sângele Alianţei pe care Domnul a încheiat-o cu voi...” (*Ex* 24,5-8). Se mai poate observa că data evenimentului uşura apropierea cu relatarea din Exod: pătimirea lui Isus are loc în timpul sărbătorii Paştelui (cf. *Mt* 26,2.7-19; *Mc* 14,1.12-16; *Lc* 22,1.7-13.15; *In* 18,28-39). În acelaşi timp gândindu-ne la sacrificiul Alianţei ne putem gândi şi la sacrificarea mielului pascal (cf. *1 Cor* 5,7).

La acest aspect de sacrificiu al Legământului, sfântul Matei mai adaugă sensul sacrificiului de ispăşire: sângele lui Isus este un sânge „vărsat pentru mulţi spre iertarea păcatelor” (*Mt* 26,28). Fără ca să aparţină textual ritualului din Vechiul Testament, expresia „spre iertarea păcatelor” este apropiată de fraza care încheie descrierea sacrificiului oferit pentru păcate de toată comunitatea Israelului: „Preotul va face ispăşirea pentru ei şi păcatul lor va fi iertat” (*Lev* 4,20).

În redactarea finală a evangheliilor textul cel mai sugestiv pentru cristologia sacerdotală este cel al concluziei evangheliei sfântului Luca. Isus este prezentat într-o atitudine tipic sacerdotală, aceea de a ridica mâinile pentru a binecuvânta. Aceasta este ultima imagine pe care Luca ne-o lasă despre Isus atunci când el îi părăseşte pe discipoli în momentul înălţării: „Apoi i-a scos până spre Betania şi, ridicându-şi mâinile, i-a binecuvântat, iar în timp ce-i binecuvânta, s-a îndepărtat de la ei şi a fost înălţat la cer” (*Lc* 24,50-51).

În Vechiul Testament nu întâlnim decât de două ori persoane care ridică mâinile şi binecuvântează, şi în ambele cazuri este vorba de Marele Preot la încheierea unui sacrificiu. În *Lev* 9,22, la sfârşitul sacrificiului consacrării sale sacerdotale, Aaron „Şi-a ridicat mâinile către popor şi l-a binecuvântat”. În *Sir* 50,20, la sfârşitul unei liturgii descrise cu solemnitate, Marele Preot Simon „şi-a ridicat mâinile spre toată adunarea fiilor lui Israel pentru a le da binecuvântarea Domnului...”. În aceste două texte binecuvântarea este urmată de o prosternare pe care o regăsim şi în sfântul Luca. Aşadar putem să ne gândim că sfântul Luca a voit să ne sugereze o interpretare sacerdotală a misterului lui Isus la sfârşitul evangheliei sale. Totuşi această prezentare rămâne implicită[6].

Argumentaţia sacerdotală în Epistola către Evrei

Singura scriere din Noul Testament care tratează în mod explicit şi în profunzime despre preoţia lui Isus Cristos este *Epistola către Evrei*. Măiestria literară de care dă dovadă autorul suscită o mare admiraţie. Este evidentă în această epistolă lucrarea unui veritabil om de litere al cărui talent neobişnuit a fost pus în valoare de o formaţie culturală excelentă. „Nimic nu este lăsat la întâmplare. Dimpotrivă, alegerea cuvintelor, ritmul şi construcţia frazei, ancorarea temelor variate, sunt dominate de căutarea unui echilibru armonios în care variaţiile subtile estompează o simetrie calculată în mod savant”[7].

---

[6] Cf. Albert VANHOYE, *Prêtres...,* 70-76.

[7] Aprecierile îi aparţin lui Albert VANHOYE, *La structure litteraire de l'Épître aux Hebreux,* Desclée De Brouwer, Clamecy [2]1976, 11.

Autorul îşi începe lucrarea printr-o frază de o rară frumuseţe, adaptată în mod remarcabil la situaţia existentă:

1,1 *După ce în trecut a vorbit în multe rânduri şi în multe moduri părinţilor noştri prin profeţi, Dumnezeu,*

1,2 *în aceste zile din urmă ne-a vorbit prin Fiul, pe care l-a pus moştenitor a toate, prin care a făcut şi veacurile,*

1,3 *care, fiind strălucirea gloriei şi chipul fiinţei sale şi ţinând toate prin Cuvântul puterii sale, după ce a săvârşit purificarea păcatelor, s-a aşezat la dreapta Maiestăţii, în ceruri,*

1,4 *devenind cu atât mai presus decât îngerii, cu cât a moştenit un nume mai deosebit decât al lor.*

Dispoziţia acestei fraze stabileşte de la început orientarea doctrinală a întregului discurs. Analiza literară descoperă aici două mişcări succesive[8], unite într-o dezvoltare amplă. În prima mişcare, care conţine afirmaţia principală, toate verbele îl au ca subiect pe Dumnezeu. În mişcarea a doua, mai largă, dar subordonată celei dintâi, toate verbele îl au ca subiect pe Fiul. În felul acesta este descoperită chiar de la început perspectiva teologică ce se impune: totul pleacă de la Dumnezeu şi se reîntoarce la El şi, astfel, locul central este ocupat de Fiul - Cristos prin care se împlineşte totul. Ceea ce ne interesează aici este locul Fiului în planul lui Dumnezeu. Fiul este moştenitorul a toate şi a luat parte la creaţie. Ordinea poate părea la prima vedere ilogică: sfârşitul este evocat înaintea începutului, moştenirea înaintea creaţiei. Dar, de fapt, aceasta este ordinea descoperirii. Contemplând gloria actuală a Fiului, se poate percepe revelaţia despre rolul său anterior.

Mai întâi autorul face o expunere tradiţională despre Cristos (*Evr* 1,5-2,18).

---

[8] Cf. Idem, *Situation du Christ. Épître aux hebreux 1 et 2,* = Lectio Divina 58, Cerf, Paris 1969, 12.

Prima parte a *Scrisorii către Evrei* ia ca punct de plecare contemplarea lui Cristos cel Înviat căruia Dumnezeu îi adresează cuvintele din *Ps* 2 citat în *Evr* 1,5: *„Fiul meu ...”*. Citind acest psalm care proclamă consacrarea Regelui-Mesia, primii creştini erau bucuroşi de a descoperi aici că o profeţie s-a realizat în evenimentul pascal: Isus, a cărui glorie filială fusese voalată în timpul vieţii sale pământeşti, a fost *„constituit cu putere Fiul lui Dumnezeu prin învierea din morţi”* (*Rom* 1,4; *Fap* 13,33).

Începutul primei părţi nu constituie un caz izolat pentru *Scriesoarea către Evrei*, ci este caracteristic demonstraţiei autorului. El porneşte întotdeauna de la poziţia actuală a lui Cristos glorificat, aşa cum este cunoscută prin credinţă.

La fel şi partea a doua (3,1-5,10) va începe orientându-şi privirile către gloria prezentă a lui Cristos, glorie pe care se bazează autoritatea lui. Este o glorie mai mare decât cea a lui Moise (3,2), pentru că este cea a Fiului (3,6) în timp ce Moise era doar slujitorul lui (3,5).

Tot la fel marea expunere din partea centrală (7,1-10,18) va începe evocând poziţia glorioasă a Marelui nostru Preot. Melchisedec, care simboliza de la început preoţia Celui Preaînalt, îl reprezenta de fapt *pe „Fiul lui Dumnezeu”* (7,3) şi oracolul din *Ps* 110 i se aplică efectiv „Fiului” ajuns la desăvârşire prin suferinţe (7,28; vezi 2,10; 5,8-9) şi *„ridicat mai presus de ceruri”(7,26).*

Pentru autorul *Scrisorii către Evrei,* aceasta este starea fundamentală a situaţiei creştine: creştinii se ştiu în legătură vie cu Cristos care se află deja la dreapta lui Dumnezeu.

Prima parte se prezintă ca o scurtă sinteză doctrinală despre misterul lui Cristos. Autorul se menţine în limitele tradiţionale în aşa fel încât ascultătorii săi să-l poată urmări fără dificultate. Mai întâi el face apel la experienţa prezentă a comunităţii creştine care îl contemplă în credinţă pe Isus glorificat şi îl recunoaşte ca pe Dumnezeul său (1,5-14). Apoi aminteşte drumul de suferinţă pe care Isus l-a urmat pentru a ajunge la această glorie (2,5-18). Pătimirea şi

glorificarea lui Cristos Isus sunt cele două afirmaţii de bază ale mesajului creştin (1*Cor* 15,3-4: „Căci v-am transmis în primul rând ceea ce am primit şi eu: Cristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, a fost înmormântat şi a înviat a treia zi, după Scripturi"). Aceste afirmaţii fundamentale, cel mai adesea sunt prezentate în ordinea lor cronologică. Autorul preferă ordinea inversă, aceea care corespunde demonstraţiei concrete: de la situaţia prezentă la explicaţia sa istorică. Această ordine se regăseşte în cuvintele lui Petru din *Fap* 3,13; 5,30 sau *Fil* 3,10.

Pentru a descrie gloria lui Cristos, autorul citează Vechiul Testament (*Evr* 1,5-14). Plasate în lumina evenimentului pascal, textele inspirate îşi dezvăluie tot sensul: ele vorbesc despre Cristos, despre raportul lui cu Tatăl, despre intronizarea lui cerească, despre puterea lui asupra lumii. Textele citate aici fac apel mai ales la mesianismul regal, conform tradiţiei creştine primare. Cristos cel glorificat este fiul lui David pentru care s-a realizat oracolul profetului Natan (*Evr* 1,56 = *2Sam* 7,14; *1Cron* 17,13), la fel ca şi oracolul paralel din *Ps* 2 (*Evr* 1,5a = *Ps* 2,7; *Fap* 13,33). El este regele victorios despre care vorbeşte *Ps* 54 (1,8-9 = *Ps* 45,7-8). El este Domnul din *Ps* 110 pe care Dumnezeu l-a invitat să ia loc la dreapta sa (*Evr* 1,13 = *Ps* 110,1; cf. *Mt* 22,44; 26,64; *Fap* 2,34; 1*Cor* 15,25). În el s-au împlinit speranţele mesianice în mod inimaginabil întrucât el este în acelaşi timp creatorul cerului şi al pământului (*Evr* 1,10 = *Ps* 102,26). Aşadar, suveranitatea lui este totală (*Evr* 1,11-12 = *Ps* 102,27-28). El are dreptul nu numai la titlul de „Fiu" (1,5), de *„Prim născut"* (1,6), de Domn (1,10), ci chiar la numele de *„Dumnezeu"* (1,8-9).

Numele lui Cristos comportă şi alte aspecte care nu trebuie să fie date uitării pentru că nu au fost abolite prin glorificare. Autorul le aminteşte în celălalt paragraf al expunerii sale (2,5-16). Cristos este „Om" (2,6), *„fiu al omului"*. Pentru a deveni *„iniţiatorul"* mântuirii noastre (2,10), el s-a făcut fratele nostru (12,11-12). Dar rămâne în gloria sa, pentru că aceasta a venit ca să încoroneze suferinţele pe care el le-a acceptat *„pentru toţi oamenii"* (2,9). Suferinţele sigilează pentru totdeauna solidaritatea lui cu noi.

Pentru a evoca Pătimirea glorificatoare, autorul utilizează din nou texte tradiţionale: *Ps* 8 (*Evr* 2,6-9) pe care Sfântul Paul îl citează împreună cu *Ps* 110 (*1Cor* 15,25-27; *Ef* 1,20-22); *Ps* 22 (*Evr* 2,12) care este mai mult decât toţi ceilalţi, Psalmul Pătimirii (*Mt* 27,35.39.43.46).

Şi expunerea doctrinală a acestei prime părţi este tradiţională. Numai la sfârşit autorul deschide perspective noi, în 2,17, unde îi dă lui Cristos titlul de *Mare Preot*. Această inovaţie poate să surprindă. Totuşi ne-am înşela dacă am considera că această afirmaţie ar putea fi o ruptură de-a lungul expunerii. Dimpotrivă, trebuie să remarcăm că ea este introdusă fără cel mai mic contrast şi că se află în perfectă continuitate cu demonstraţia anterioară (2,5-16). Este modul cel mai natural de a trece de la prezentarea tradiţională a misterului lui Cristos la prezentarea lui sacerdotală cu condiţia de a-şi fixa atenţia asupra aspectului esenţial al preoţiei şi nu asupra organizării rituale.

Preoţia trebuie să fie un instrument de mediaţie. Din acest punct de vedere, Cristos glorificat, Fiul lui Dumnezeu (1,5-14) şi fratele oamenilor (2,5-16), este în situaţia ideală de mediator. Prin Pătimirea sa, el a obţinut pentru omenitatea sa glorificarea finală la Dumnezeu, şi în acelaşi timp s-a legat de noi în modul cel mai complet şi mai definitiv, luând asupra lui moartea noastră. Fiind una cu Dumnezeu şi fiind una cu noi, el este mediatorul perfect, sau, în alţi termeni, Marele Preot, milostiv şi vrednic de încredere.

Pentru a ajunge în această situaţie, lucrul cel mai necesar era de a se face asemenea nouă, întrucât cealaltă condiţie a medierii, aceea referitoare la raportul cu Dumnezeu, era asigurată prin faptul că era Fiul lui Dumnezeu. Prin aceasta remarcăm că dispoziţia primei părţi este concepută în mod admirabil pentru a pregăti intrarea noii teme. Şi insistenţa asupra îngerilor, care ar putea să pară curioasă la prima vedere, este explicată tocmai prin această orientare. Creştinii din această epocă erau ataşaţi de îngeri tocmai pentru capacitatea lor de mediere. Îngerii erau cel mai bine plasaţi pentru a putea fi intermediari între oameni şi Dumnezeu. Combătând în mod implicit aceste pretenţii, autorul demonstrează, fără s-o zică deschis, că Isus Cristos este mult mai calificat decât oricare dintre îngeri pentru a

îndeplini rolul de Mare Preot. Ca Fiu al lui Dumnezeu, El are cu Tatăl o relaţie mult mai intimă decât a oricărui înger (1,5-14). Ca frate al oamenilor, este mai capabil să ne înţeleagă şi să ne ajute (2,5-16). Îngerii îşi au, cu siguranţă, locul lor în realizarea planului lui Dumnezeu, dar este un loc inferior (1,4). Cristos glorificat valorează incomparabil mai mult decât ei. El este pentru noi mai mult decât un simplu intermediar căci, prin Pătimirea lui, el a devenit adevăratul mediator între Dumnezeu şi oameni.

Autorul *Scrisorii către Evrei* sugerează în concluzia primei părţi a Scrisorii că titlul care ar exprima cel mai bine misterul lui Cristos este cel de „*Mare Preot*". Este numele care le rezumă şi le completează pe toate celelalte: Mare Preot milostiv şi demn de încredere (2,17). Imaginea lui Cristos, Marele Preot, este de preferat chiar celei de Regele-Mesia. Aceasta din urmă evocă prea mult puterea politică şi triumfurile războinice. S-ar putea prezenta şi Pătimirea ca o luptă victorioasă, dar o asemenea prezentare este paradoxală şi nu exprimă aspectele cele mai profunde ale evenimentului. Dimpotrivă, prezentarea sacerdotală evită aceste inconveniente pentru că se situează pe plan religios şi vorbeşte despre stabilirea unei mediaţii. Ea pune în evidenţă pentru Marele Preot necesitatea unei duble relaţii foarte strânse cu oamenii şi cu Dumnezeu. Pătimirea lui Cristos apărea ca necesară pentru stabilirea unei solidarităţi complete cu oamenii. Glorificarea sa cerească apărea ca necesară pentru asigurarea relaţiei perfecte cu Dumnezeu.

Celelalte nume nu exprimă decât un aspect sau altul al situaţiei şi al fiinţei lui Cristos. „*Fiul lui Dumnezeu*" scoate în evidenţă numai raportul cu Dumnezeu; „*Domnul*" nu evocă decât gloria sa; *„Servitor"* nu exprimă decât umilirea sa voluntară. Dimpotrivă, *„Marele Preot"* dă ideea unei duble relaţii şi evocă totodată Pătimirea şi Gloria. Aşadar acest titlu oferă numai avantaje. Totodată era prea nou ca autorul să se poată mulţumi cu o prezentare rapidă. Mai trebuie să-l explice cu exactitate, întrucât era posibil să fie interpretat greşit.

O demonstraţie în două etape

Doctrina despre preoţie este expusă în partea a II-a şi a III-a. Autorul procedează în două etape care se succed într-o ordine ce le face coerente. El începe prin a arăta că Isus este Marele Preot (3,1-5,10). Apoi arată ce fel de preoţie este preoţia lui Cristos (5,11-10,39). Deci, mai întâi ia în consideraţie trăsăturile fundamentale ale preoţiei şi constată existenţa lor în Cristos. Apoi se interesează de trăsăturile specifice prin care preoţia lui Cristos se diferenţiază de formele anterioare de preoţie.

Baza de referinţă este Vechiul Testament. Autorul nu trebuie să se ocupe de preoţia cultelor păgâne, pentru că problema care se punea pentru credincioşii din timpul său era dacă Isus Cristos „a împlinit" tot ce fusese vestit de Vechiul Testament. De aceea este indispensabil un raport de asemănare între Cristos şi marii preoţi evrei. Partea a doua arată că acest raport există. Autorul se foloseşte de examinarea detaliilor preoţiei anterioare. Nu ia în consideraţie nici una din ceremoniile prescrise pentru consacrarea Marelui Preot: băi rituale, ungeri, veşminte sacre, jertfe de animale (*Ex* 29; *Lev* 8). Nu se opreşte asupra nici unui rit pe care trebuia să-l îndeplinească Marele Preot[9]. Trece

---

9 Atribuţiile preotului din Vechiul Testament erau multiple. O misiune importantă era aceea de a spune oracole, de a interpreta *urim şi tumim,* (*Deut* 33,1-8), de a păstra cuvântul lui Dumnezeu şi de a învăţa obiceiurile şi tradiţiile în Iacob şi Legea în Israel (*Deut* 33,9-10), de a păstra înţelepciunea, de a căuta învăţătura, de a fi mesagerul lui Yahve (cf. *Ag* 2,11-13; *Zah* 7,3; *Mal* 2,7; cf. Aelred CODY, *A History of Old Testament Priesthood,* = Analecta Biblica 35, Pontifical Biblical Institute, Rome 1969, 29; Roland DE VAUX, *Le istituzioni dell' Antico Testamento,* Marietti, Torino [3]1977, 346-352). La fel, preotul era „omul sanctuarului" (cf. Roland DE VAUX, *o.c.,* 345-346; *Num* 3,38; *Jud* 17,5-13; etc.). În Sanctuar el era acela care aducea sacrificiile (cf. *Deut* 33,10; etc.), veghea ca nimeni să nu participe la cult fără a fi în stare de *puritate rituală,* (*Lev* 15,31), era omul însărcinat să „binecuvânteze cu Numele" (*Sir* 45,15-19). Elementul central însă al activităţii lui era primirea favorabilă înaintea lui Dumnezeu. Dacă nu ar fi acceptat de Dumnezeu, ar deveni un personaj inutil. Pentru a se face plăcut înaintea lui Dumnezeu, el se supune tuturor prescripţiilor rituale care îl separă de lumea profană veghind totodată ca şi poporul să fie în stare de puritate. Printre *elementele ascendente* care au drept scop pregătirea preotului pentru a intra în sanctuar rolul decisiv îl are sacrificiul. Acesta stabileşte contactul cu Dumnezeu. Celelalte funcţii ale preotului corespund *mişcării descendente* şi se prezintă ca şi consecinţele benefice ale relaţiei obţinute. Admis în faţa lui Dumnezeu, preotul procură pentru popr iertarea păcatelor, încetarea calamităţilor, răspunsuri la întrebări şi probleme existenţiale, etc. (Cf. Roland DE VAUX, *o.c.,* 352-353; Albert VANHOYE, *Prêtres...,* 48).

imediat la problema de fond. Ia în consideraţie cele două calităţi esenţiale care condiţionează exercitarea preoţiei. Marele Preot trebuie:

1) să fie acreditat în raporturile cu Dumnezeu şi

2) să fie milostiv faţă de oameni.

Este uşor de remarcat că nu este vorba de virtuţi individuale, cum ar fi curajul sau sobrietatea. Aceste două calităţi se situează pe planul relaţiilor cu persoane, cu Dumnezeu, pe de o parte, şi cu oamenii, pe de altă parte. Prezenţa lor simultană într-un reprezentant al familiei umane constituie condiţia necesară şi suficientă pentru a se putea vorbi despre preoţie. Un om plin de compasiune pentru fraţii săi, dar care nu avea intrare la Dumnezeu, nu are cum să fie preot, nu poate să-i reprezinte pe oameni. Poziţia sa înaltă nu schimbă cu nimic condiţia oamenilor. Preot este numai cel care este intim legat cu oamenii prin toate fibrele naturii umane şi, totodată, acreditat pe deplin la Dumnezeu. El va putea să asigure fraţilor săi relaţii bune cu Dumnezeu şi să le transforme existenţa.

Plecând de la binecuvântarea cu care este binecuvântat tribul lui Levi *(Deut* 33,8-11) şi a atributelor Marelui Preot (*Sir* 45,6-32), autorul demonstrează că Isus este Mare Preot cu mult mai mult pentru gloria pe care i-a dat-o Tatăl prin jurământ (*Evr* 5,5-10) după rânduiala lui Melchisedec. Este vorba de o preoţie diferită (*Evr* 7,1-28), desăvârşită prin propriul sacrificiu care înlocuieşte sacrificiile numeroase, cultul cel vechi şi Alianţa imperfectă şi provizorie de dinainte (*Evr* 8-9). Sacrificiul unic al lui Cristos înlocuieşte sacrificiile vechi şi preoţia lui înlocuieşte preoţia Vechiului Testament, perfecţiune care se comunică (*Evr* 10,1-18).

O doctrină în conformitate cu tradiţia de credinţă.

Autorul *Epistolei* declară că a primit mesajul mântuirii nu de la Cristos în persoană, ci de la primii martori „care au auzit" (*Evr* 2,3). Cristologia scrisorii depinde de tradiţia evanghelică, atât a Sinopticilor, cât şi a lui Ioan. Cu excepţia lui Evr 12,2, întotdeauna articolul este omis înaintea lui „Isus" (2,9; 3,1; 6,20; 7,22; 10,19; 12,24; 13,12), fapt care

corespunde *Evangheliei după Sfântul Ioan*. *Scrisoarea către Evrei* se apropie din punct de vedere lingvistic de Sfântul Luca. Mai întâi Fiul lui Dumnezeu este „Revelatorul” (1,1; 2,3; 6,1). El a fost supus unor încercări grele (2,9; 10,18; 4,15; 5,7; 12,3) şi a murit pe cruce (6,6; 12,2). Instituirea cinei (9,20; 10,29; 13,20) este comentată teologic (9,11-28; 10,5-10) ca un act răscumpărător (9,12). Învierea şi Înălţarea sunt interpretate ca întoarcerea în Sfânta Sfintelor cerească (4,14; 8,1; 9,11). Reîntoarcerea lui Cristos la sfârşitul timpurilor este legată de judecata din Apocalipsul Sinoptic (9,28; 10,25.37).

Trei lucruri din viaţa lui Isus, toate legate de Pătimire, sunt subliniate în mod deosebit. Mai întâi ispitirea (πειρασμος) lui Isus (2,18; 4,15), nu cea din deşert (*Mt* 4,1-11; *Mt* 1,12-13; *Lc* 4,1-13), ci cea din Ghetsemani (*Mt* 26,36-46; *Mc* 14,32-42; *Lc* 22,39-46), a cărei prezentare nu depinde de cateheza evanghelică[10]. Rugăciunea Mântuitorului „cu strigăte puternice şi cu lacrimi” accentuează omenitatea şi suferinţa cumplită a lui Cristos, care a învăţat compasiunea faţă de fraţi luând astfel parte la slăbiciunea lor. Una dintre faptele cele mai semnificative ale lui Cristos în timpul vieţii sale muritoare, a fost, *purificarea Templului*, casa de rugăciune a Tatălui său (*Mt* 21,12-13; *Mc* 11,15-17; *Lc* 19,45-46; *In* 21,13-22). Isus este stăpânul casei (3,6) cu acces de drept, ca Fiu, în sanctuarul ceresc şi El îşi inaugurează ministerul său sacerdotal în ceruri prin purificarea sanctuarului (9,23), apt de acum să-i primească pe oamenii sanctificaţi prin sângele de pe Calvar. Ruptura vălului Templului (*Evr* 6,19; 9,3; 10,20) descrisă de cei trei sinoptici (*Mt* 26,28; *Mc* 14,24; *Lc* 22,19-20), dar ignorată de celelalte scrieri ale Noului Testament este interpretată în mod simbolic de autorul *Scrisorii către Evrei*. Vălul este în acelaşi timp închizătură, dar şi deschizătură. La Templul din Ierusalim, καταπετασμα era simbolul inaccesibilităţii la Yahve: ea interzicea accesul la Sfânta Sfintelor. Prin sacrificiul său, Isus a putut pătrunde în Sanctuarul cel adevărat, în prezenţa lui Dumnezeu. Metafora lui „*velum scissum*” înseamnă că de acum înainte toţi creştinii pot avea acces în ceruri şi

[10] Asupra acestui argument poate fi găsită o bibliografie în SPICQ C., *l'Épître aux Hebreux*, Gabalda, Paris 1966, 16, nota 3.

că noul cult îl substituie pe cel vechi perimat. Noul Mare Preot a deschis calea către Tatăl (*In* 10, 1-10).

Scrisoarea către Evrei din punct de vedere doctrinal se întâlneşte mai ales cu tradiţia Sfântului Ioan: apologia pentru întărirea credinţei lectorilor este formulată în mod asemănător într-o încheiere prin care îşi ia rămas bun de la cititor (*Evr* 13,22; *In* 20,31; *1 In* 5,13). Antiteza Moise - Isus este de acelaşi fel în *In* şi *Evr*. Accentuarea omenităţii lui Isus: este făcut mai mic decât îngerii (*Evr* 2,7.9), frate cu oamenii (2,11-17), părtaş împreună cu ei la acelaşi sânge şi aceeaşi carne (2,11), supus la aceleaşi încercări (2,18; 4,15), cuprins de slăbiciune în agonie (5,6), îndurerat (12,2), urât de oameni (12,3), umilit şi răstignit în afara zidurilor Ierusalimului (13,3, cf. *Ap* 11,8). Tot la fel în *In* 1,14; *1 In* 4,2; *2 In* 7, Cuvântul făcut Trup este obosit şi însetat (*In* 4,6-7; 19,28); este respins de ai săi (1,10.11; 4,44), obiect al urii (5,16.18; 7,1.30.44; 8,48-49.59; 10,20.31.39), plânge şi se nelinişteşte (11,34-35.38; 12,27) este răstignit în afara cetăţii (19,17-20). Într-un cuvânt, el este om (4,29; 8,40; 9,11; 11,50; 19,5). Accentuarea omenităţii lui Isus, nu diminuează afirmarea viguroasă a divinităţii sale[11]. În timp ce teologia scrisorilor pauline este cristocentrică, cea din *In* şi *Evr* este teocentrică. Desigur, Cristos din *Evr, In* şi *Ap* este în cer şi nu pe pământ ca cel din *Col* 1,27, şi trebuie să ne întâlnim cu el în cer (*Evr* 6,19-20; 12,2) de unde el mijloceşte (7,25) şi obţine har şi ajutor (4,14-16; 12,25) aşa cum se spune în *1 In* 2,1-2.

---

[11] *Evr* 1,2.5.9; 4,14; 6,6; 7,3; 10,29; *In* 1,34.49; 3,18; 5,25; 10,36; 11,4.27; 17,1; 19,7. Afinitatea dintre *Evr şi In* constă tocmai în acest contrast între omenitatea şi divinitatea lui Isus (HENGEL M., *Der Sohn Gottes*, Tübingen 1975, 131-136). CULLMANN D., *Christologie du Nouveau Testament*, Neuchatel-Paris 1958, 226-227; 263-265 insistă în special asupra comparaţiei dintre Prologuri: *In* 1,1-18 şi *Evr* 1,1-3 în care sunt afirmate preexistenţa lui Cristos identificat cu Fiul lui Dumnezeu, rolul său cosmic, misiunea sa revelatoare, formula eternităţii vieţii şi funcţia lui Cristos (*Evr* 13,8; *Ap* 22,13; cf. *Ap* 1,17; 2,8; 21,6).

Riassunto

Come parlare de Gesu – prete, quando i vangeli non ne sccivano esplicitamente magari una volta ?

La Lettera agli Ebrei approfondisce coraggiosamente il discorso sul sacerdozio di Cristo che supera e sostituisce il sacerdozio dell'Antico Testamento, rimanendo pure dentro la tradizione evangelica.